УДК 821.161.2-32.09
DOI https://doi.org/10.31652/3041-1084-2025-5-06

Образ матері у прозі Михайла Коцюбинського раннього періоду творості

The Image of the Mother in the Early Prose of Mykhailo Kotsiubynskyi

Ткаченко Вікторія Іванівна,
кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри української літератури
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
orcid.org/0000-0003-0492-3817
viktoriia.tkachenko@vspu.edu.ua

Анотація. У сучасному літературознавстві помітним є інтерес до класичної української літератури. Михайло Коцюбинський розпочав свою творчість із оповідань, близьких до традиційної реалістичної школи. Однак уже в ранніх творах спостерігаємо посилений інтерес до індивідуалізації стильової манери. У статті здійснено спробу проаналізувати образ матері у творах Михайла Коцюбинського раннього періоду творчості. Для аналізу обрано оповідання «Харитя», «Ялинка», «Маленький грішник», «Ціпов'яз», «П'ятизлотник». Установлено, що письменник приділяє велику увагу ролі і значенню матері у житті дитини, сімейному вихованні, родинній традиції, її активній громадянській та особистісній позиції.

З'ясовано, що в оповіданнях письменник шукає особливі естетичні деталі у зображенні матерів, акцентує увагу не стільки на зовнішності героїнь, скільки на внутрішньому світі, багатому на любов та повагу до дитини, турботі та підтримці. Образу матері властивий кордоцентричний тип світогляду, в якому є повага і чуттєвість, емоційність та зосередженість на житті дитини, невидимий духовний зв'язок, який залишається неперервним.

Образ матері у ранній прозі Михайла Коцюбинського безпосередньо пов'язаний із матір'ю письменника Гликерією Максимівною, від якої він навчався сприйняттю світу, культурі та взаємодії, тому рідна мама стала прототипом сильних героїнь, які мають внутрішній стрижень і непохитність у любові до рідної дитини. З'ясовано, що образ матері у творах письменника має автобіографічну природу. Жіночі образи є свідченням світоглядної самобутності письменника у творенні образів матерів, спільним для яких є турбота про сім'ю, дітей, бажання допомогти й підтримати всі починання, навчити і підготувати підґрунтя для дорослого життя. Хоча героїні Михайла Коцюбинського живуть у незаможному соціальному середовищі, їхня людська сутність та гідність не призводить до деградації та руйнації духовності їхній дітей та родин.

Ключові слова: оповідання, характер, образ, художні особливості, прозаїк, автобіографізм.

Abstract. In contemporary literary criticism, there is a growing interest in classical Ukrainian literature. Mykhailo Kotsiubynskyi began his career with works rooted in the traditional realist school. However, even in his earliest prose, one can observe a marked tendency towards stylistic individualisation. This article examines the image of the mother in Kotsiubynskyi's early stories, with particular attention to *Kharytya*, *Yalynka (The Christmas Tree)*, *The Little Sinner*, *Tsipovyaz*, and *Pyatyzlotnyk*.

The study finds that Kotsiubynskyi assigns a central role to the mother in shaping a child's life, family upbringing, and cultural tradition, while also portraying her as a figure with an active civic and personal stance. In these narratives, the depiction of mothers is distinguished by a search for subtle aesthetic details, with emphasis placed less on outward appearance than on the inner world – rich in love, respect, care, and support for the child. The maternal image is informed by a cordocentric worldview, characterised by emotional depth, attentiveness to the child's life, and an enduring spiritual bond.

The image of the mother in Mykhailo Kotsiubynskyi's early prose is directly linked to the writer's own mother Hlykeriia Maksymivna, from whom he learned to perceive the world, appreciate culture, and interact with others. She served as a prototype for his strong female characters – heroines with inner resilience and steadfast love for their own child. The portrayal of mothers is thus partly autobiographical, reflecting the author's worldview

and ideals. Across his works, maternal characters share a commitment to family care, moral guidance, and the preparation of children for adulthood. Although these women inhabit socially disadvantaged environments, their humanity and dignity prevent the degradation of their families' spiritual values.

Keywords: short story, character, image, artistic features, novelist, autobiographism.

Постановка проблеми. Художня спадщина Михайла Коцюбинського є об'єктом наукових студій. Якщо у фокусі літературознавства у переважній більшості була модерна проза, то ранні твори зазнавали аналізу рідше. Проза раннього періоду становить інтерес, адже проблеми й образи, охоплені письменником, мають глибоке ідейне навантаження, виховний вплив на читача, пов'язані з реальними людьми та обставинами, здатні зламати стандарти у системі світоглядних переконань. Витоки образу матері письменник черпав зі своєї родини, прикладів найрідніших людей, що надихали на взаємодію зі світом і були орієнтиром для подальшого життя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням творчості Михайла Коцюбинського займалися С. Михеда, Я. Поліщук, К. Сізова, В. Агеєва та ін.

Постановка завдання. Стаття має на *меті* простежити еволюцію образу матері у творах Михайла Коцюбинського раннього періоду: «Харитя», «Ялинка», «Маленький грішник», «Пятизлотник», «Ціпов'яз».

Виклад основного матеріалу. Тема материнства одна з найважливіших в українській літературі. Жодна літературна епоха не проходила своєю увагою повз неї. Вона охоплена усіма родами й жанрами літератури і є для української людини сакральною, засадничою. Не став винятком у цій темі й Михайло Коцюбинський, чий стиль є предметом дослідження в літературознавстві уже понад сто років. Цікаво, що образ матері з'являється вперше у ранній, учнівській творчості, але інтерес до нього не згасає і в зрілий, модерний період.

З біографії Михайла Коцюбинського відомо, наскільки особливими були стосунки матері Гликерії Максимівни та первістка Михайлика: «Я ріс під впливом матері, до якої завжди був ближчим, ніж до батька. Всі кажуть, що ми подібні до себе не тільки з обличчя, але й характером і

уподобаннями» [5, с. 11]. У свого старшого сина жінка вкладала власні знання, інтуїцію, любов, працю, аристократичні манери поведінки. Вони простежувалися на всіх рівнях: освіта, самоосвіта, читання, розвиток, вбрання, спілкування, турбота про здоров'я, виховання та навчання, комунікативна культура. Енергетичний зв'язок між ними не згасав від народження до смерті сина у 1913 році. Гликерія Максимівна пережила свого первістка.

Цікаво, що образ матері у переважній більшості творів М. Коцюбинського постає світлим та добрим, чого не можна сказати про чоловічі образи, які були батьками для своїх дітей, чи просто одруженими чоловіками і не займали активної позиції у вихованні власних дітей.

Уже в ранньому оповіданні «Харитя» зустрічаємо образ матері. Вона занедужала після смерті свого чоловіка, прикута до ліжка, знесилена. Очевидно, що знаходиться від пережитого у депресивному стані. Але вона настільки сильна й вольова, що не може собі дозволити занепасти духом і здійснити вчинок слабкої людини, адже на її плечах маленька восьмилітня донька Харитя, яка своїми невмілими рученятами й турботою створює опіку над хворою мамою. Як правило, літературознавці акцентують увагу на образі маленької дівчинки, бо сприймають цей твір у контексті дитячої прози письменника. Значно менше уваги приділяють образу жінки, що в молодому віці стала вдовою. В експозиції прозаїк у експресивних деталях окреслює ситуацію: «на постелі лежала слаба жінка й стогнала» [1, с. 33]. Вказано точний час, коли сім'я пережила втрату: «шість тижнів поминуло, як помер її чоловік» [1, с. 33], зазначено психологічний та фізичний стан жінки: «бідна удова тужить та слабує, а оце вже другий день, як зовсім злягла» [1, с. 33]. Щоб передати стресову атмосферу, прозаїк доповнює: «вдова лежить недужа: тяжка слабість спутала руки й ноги, прикувала до постелі» [1, с. 33]. Письменник використовує й самоаналіз стану, який переживає мати-одиначка: «все в мене болить: руки болять, ноги болять, голови не зведу» [1, с. 34]. Зрозуміло, що в такому стані людина не може виконувати роботи по господарству. Думки, які народжуються у голові жінки, гнітючі. Вона аналізує перспективу голодної і холодної зими: «вдовине жито поспіло, та нема кому його жати; сиплеться стигле зерно на землю» [1, с. 33]. Материнський біль письменник передає за допомогою звукових форм: «мати стиха застогнала» [1, с. 34]. Ці

звуки привертають увагу дівчинки, яка в цей час готує вечерю. Мама не може стримати власного занепокоєння і підсвідомо ділиться з дитиною своїми переживаннями. Вони стосуються жита, яке осипається на полі. У цьому епізоді прозаїк підкреслює той невловимий духовний зв'язок між донькою та матір'ю та високий ступінь підтримки, це те, що письменник мав від власної матері, і те, чого не дістав від свого батька: «Не журіться, мамо! Не плачте! Адже ж бог добрий, мамо! Бог поможе вам одужати, поможе вам хліб зібрати...» [1, с. 34]. Оспівування ідеї селянського матріархату є традицією для української літератури, а в ньому особливе місце має образ матері, жінки-селянки [3, с. 193].

Турбота про ближнього реалізується прозаїком у багатьох деталях. Коли в голові дівчинки народжується план по збору врожаю, одночасно вона розробляє стратегію на кілька дій: принести води, нагодувати матір, піти у поле, попросити допомоги у хрещеного батька. Тут же є згадка про те, що мама погано їсть, відколи захворіла, «саму воду п'ють» [1, с. 35]. Ця деталь свідчить про те, наскільки донька спостережлива та турботлива. У неї розвинена уява і позитивний тип мислення, бо коли в її дитячій голівці план спрацьовує, перша реакція на цю подію – емоція матері: «мама з радощів вичуняє, пригорне доню до серця, поцілує, і знов житимуть вони веселі та щасливі» [1, с. 35].

Письменник покроково стежить за зовнішніми та внутрішніми діями у житті двох героїнь. Їхню реакцію на ситуацію, поведінку, стан, настрій він передає за допомогою емоцій, жестів, учинків та вигуків. Доволі тривалим був процес приготування кулешу дитиною. Очевидно, що кулінарна майстерність дівчинки не відшліфована у такому віці до досконалості, тому «мати виїла ложок зо дві та й поклала ложку. Страва здалась їй несмачною» [1, с. 35]. Навіть уночі Харитя не могла заснути, бо «мати стогне» [1, с. 36]. У цей час вона вірить у доброго Бога, що пошле «їм полегкість» [1, с. 36].

Для письменника важливим від дитинства до зрілості був емоційний зв'язок між найріднішими людьми. Його він покаже у розв'язці твору, коли жито було у стодолі, мама одужала, її стан і настрій покращились, тому «мати цілувала та пестила свою добру дитину» [1, с. 39]. Це було саме те приховане бажання, яке прозаїк розкриє за допомогою вчинків своїх героїв. Сім'я для письменника – це, насамперед, турбота та уважність, ніжність і опіка, яку дарують і отримують усі люди, що належать до родини, тактильні відчуття у цьому процесі відіграють

не останню роль. Очевидно, що модель взаємодії між матір'ю та дитиною М. Коцюбинський використав зі своїх особистих стосунків із Гликерією Максимівною. Такі взаємини – частина «філософії серця», що є основою рис українського національного буття, в яких емоції та чуттєвість оцінюються як найвища форма блаженства.

Менш виразним є образ матері в оповіданні «Ялинка». На початку твору дізнаємось про час події – Святий вечір. Місце – хата Якима, незаможного селянина. Членів сім'ї – батька, маму Олену, дванадцятилітнього Василька, маленьких сестричок, що граються з котом. Атмосферу передчуття свята передано побутовими інтер'єрними деталями: «в печі тріщав вогонь та сичав борщ» та процесом приготування традиційних страв: «мати крутила голубці на вечерю» [1, с. 97]. Хоча події відбуваються напередодні найбільшого християнського свята Різдва, відчуття радісного піднесення у родині немає. Основна причина цього – матеріальна скрута, яка навіть думки робить пригніченими. Найбільша інтрига починається у момент, коли у дім прийшов якийсь чоловік із пропозицією купити ялинку, що росте у їхньому дворі. Батько й син по-різному реагують на одну й ту саму ситуацію: для батька – можливість отримати три карбованці, за які «можна було викупити від шевця жінчині чоботи» [1, с. 98], для сина – неймовірний біль, адже цю ялинку він заробив своїми стараннями у навчанні. С. Михеда вважає, що «вже в оповіданні «Харитя», «Ялинка» у створенні образів батьків Хариті та Василька бачимо момент певного відчуження» [2, с. 208]. Цей стан свого часу пережив і Михайло Коцюбинський у підлітковому віці.

Образ матері в цей час відходить на другий план. Вона залишається мовчазною тінню свого чоловіка, який приймає рішення, не коментує, не заперечує, але й не боронить права власності свого первістка. Лише тоді, коли Василько заблукав у засніженому лісі, коли уявив свято у теплій хаті зі смачними стравами, де «всі такі веселі, гомонять, радіють святечку» [1, с. 100], йому стало гірко й боляче, разом із тим з'являється передчуття, що «може, мати плачуть, що нема з ними Василька» [1, с. 100]. Те, що не змогла сказати вголос мати, внутрішньо переживає син на відстані у засніженому вечірньому лісі. Ця прихована деталь свідчить про те, що енергетичний зв'язок матері й сина сильний навіть на відстані.

Тільки у третій частині оповідання роль матері стає більш активною та рішучою. Свої емоції вона транслює тоді, коли помітила, що вже

надвечір'я та пішов сніг. Якщо для маленьких сестричок це радість, то для матері лихо: «як же той бідний Василько приб'ється додому в таку негоду?» [1, с. 101].

Мамин психологічний стан передають її нервові рухи: «Олена раз у раз заглядала в вікно, вибігала надвір і все зітхала та бідкалася» [1, с. 101]. Тільки тепер жінка усвідомила, що гроші й нові чоботи нічого не вартують без її дорогої дитини. Вона плаче, а разом зі слізьми в її уяві виринають страшні натуралістичні картини, як Василько збився з дороги, «як напали на його вовки, як вони розривають по шматочку її любу дитину...» [1, с. 102]. Емоцію матері письменник передає, констатуючи: «серце її обливалося кров'ю, сльози заливали очі» [1, с. 102]. А в момент традиційного різдвяного вітання, коли сусідчин хлопець приніс вечерю і поцікавився, де Василько, горе матері виринає назовні. Олена заголосила. Такий спосіб передачі інформації у традиційній культурі українців використовується у момент прощання та поховання рідної людини. Жінка зрозуміла, що її син у нічну хуртовину може стати жертвою вовків-сіроманців. Лише ранок дає можливість застосувати конкретні дії. Не тільки батько, а тепер уже й мама, як активна учасниця сімейних справ, їдуть на пошуки сина. Якщо різдвяний сонячний пейзаж надихає на добрі передчуття, то на серці батька й матері «невесело було» [1, с. 102]. Концентрація маминої уваги на зимовий ліс, сліди, сани, Василькову свитку, кінські ноги є виправданою. Картинка розпливається, хоча на початку цей зимовий пейзаж показано автором у чітких кольористичних деталях: «ясне сонечко», «свіжий сніг сріблом сяв над блакитним наметом неба», земля вбралась у «білу сорочку».

Автор уміло випробовує читача, адже кожна наступна мить може бути фатальною для родини: сані зламані, хлопчика немає, є лише присипана снігом ялинка і крик матері, що відлунює у засніженому лісі.

Традиційно у дитячих творах письменник пропонує щасливий фінал. Це не просто емоція, коли дитина вижила, знайшла порятунок і прихисток у домі свого дядька, не стала жертвою морозу чи вовків, а урок, який отримали батьки на все життя. Адже дитина завжди вартує значно більше, ніж будь-яка матеріальна цінність. На зміну побутовим клопотам, що були окреслені на початку твору, у кінці приходить емоційна радість, де є сльози та обійми, зізнання, що «ми вже думали, що не побачимо тебе» [1, с. 103]. У цьому творі письменник пропагує ідею відповідального батьківства і турботи. Щоб стати хорошими

батьками, не обов'язково вчиняти безглузді вчинки. Література є джерелом натхнення, ідей, образів, ситуацій, що скеровують на певний спосіб взаємодії чи настанов.

В оповіданні «Маленький грішник» образ матері є найбільш трагічним. Свою розповідь Михайло Коцюбинський починає із соціально-побутових деталей, які вражають глибокою правдою. Сім'я – восьмилітній Дмитрик та його мати Ярина, живуть у найманій душній низенькій хаті, «що по самі вікна влізла в землю» [1, с. 147]. Жодним словом автор не обмовився про батька, його причетність до життя жінки та дитини. Події відбуваються ранньою весною, для Дмитрика – це можливість бігати, розважатись, спостерігати за життям міста, робити різноманітні витівки з однолітками. Найменше йому хочеться залишатися у незатишній оселі. У цей час мама йде на щоденну роботу – носити відрами воду. Навіть восьмилітнього хлопчика охоплює жаль до неньки, що «слаба не слаба – увесь день мусить носити воду, заробляти на хліб» [1, с. 147]. Цей стан швидко минає, адже на хлопця чекає гамір вулиці і найкращі друзі. День минув у забавках і розвагах. Автор моделює ситуацію, подібну до історії з Харитею. Коли дівчинка зрозуміла, що мама захворіла, не здатна рухатись, вона доклала максимум зусиль, щоб допомогти їй, полегшити біль, вирішити побутові питання. Натомість Дмитрик ввечері почув, що мама стогнала, але поїв кашу і спокійно заснув. Нічний відпочинок не приніс матері полегшення, вона навіть не змогла вийти з дому на роботу, адже була абсолютно знесилена. Прохання купити хліба, як з'ясувалося потім, було останнім прижиттєвим бажанням. Цього син не відчув і весело провів день зі своїми друзями, у них і заночував, аби уникнути конфліктів у рідному домі. Письменник покаже інакшість у поведінці доньки та сина у різних творах. Це матиме й різні розв'язки: мама Хариті одужала, мама Дмитрика померла.

Розважаючись на вулиці, Дмитрик просить у людей гроші. Друг навчив його, які слова можуть розчулити дорослих: «кривись добре, як середа на п'ятницю, та приказуй жалібно: «Дайте, милостивий пане, дайте... мати вмирають... я їсти хочу!...» [1, с. 148]. Лише на другий день Дмитрик «помічає, що йому чогось мулько на серці. Так чогось кортить додому, до матері. Хай вже й виб'ють його, аби бути вдома, аби почути голос неньчин» [1, с. 152].

Автор у подробицях не розповів, якою матір'ю була Ярина, але в момент, коли син біжить додому, він, насамперед, хоче «пригорнутися

до матінки, перепросити її, поцілувати ту руку, що не раз пестливо гладила його по головці» [1, с. 153]. Це свідчить про теплоту та материнську любов, на яку жінка була здатна і якою запам'яталась синові. Рівень драматичної напруги у кінці твору високий, він окреслений деталями: сльози жінки, яку зустрів, її ридання за сиріткою, труна на санях, кінські копита, під якими опинився хлопчик, зламана нога в лещатах. У Дмитрика є час для роздумів на лікарняному ліжкові. Усвідомлення свого сирітства викликає емоційну реакцію – сльози. А ще є думка про те, що «може, мама їсти хотіли... може, вони голодні й померли, не діждавшись хліба... Та чи вибачать мені мамка за все, що я накоїв?» [1, с. 154].

Прозаїк не вдається до моралізаторства. Він дає можливість своєму герою осмислити пережиту трагедію і не помилитись далі у життєвих пріоритетах. Найважливішу роботу над помилками Дмитрик зробив на лікарняному ліжку. Думка про пошук добрих людей повертає його до материнських настанов: «адже матінка недурно казали, що світ не без добрих людей!...» [1, с. 154]. Образ матері для дитини тепер стане лише світлим янголом, який окрилює, надихає, допомагає у вирі складних життєвих обставин.

З образом матері зустрічаємось і в інших творах прозаїка вінницького періоду. Так, оповідання «П'ятизлотник» письменник присвятив «моїй любій матері» [1, с. 104], що є прямою вказівкою на важливість цієї жінки у житті письменника. Автор відтворив майже ідилічну картину з життя подружжя – Хоми та Хими, які живуть удвох у власній хатині, мають сумні думки щодо майбутнього, в якому немає найнеобхідніших засобів для існування. Головна інтрига ховається у монеті, яку Хима отримала у подарунок від своєї бабусі на весіллі, і вона могла б урятувати родину від голодного буття. Ці гроші вона ховає у скрині вже тридцять років тому, що знає, як ними розпорядитись: «як дасть бог дочці її, що нещодавнечко одружилась, дитину, та ще й дівчинку, баба подарує того п'ятизлотника внучці... Матиме внучка пам'ятку, знатиме, що мала бабку» [1, с. 106]. Світлий спогад про свою бабусю призводить до марень Хими, яка уявляє і себе з часом бабусею, що вітатиме свою онучку у майбутньому. Зрозуміло, що грошова реформа знецінює будь-яку валюту, те саме сталося і з п'ятизлотником, але для жінки це пам'ять роду, яку вона отримала і хоче у родині передавати від покоління до покоління. Коли Хима тримає у руках монету, вона перетворюється

на щиру дитину, яка «погладила їх пестливо, наче кохану дитину, і, осміхаючись, завинула в ганчірку та сховала в скриню» [1, с. 106]. Автор випробовує героїню п'ятизлотником по-різному: можливістю купити борошно, пригостити свата горілкою, сплатити великі податки. Але вона тримається за монету, як за останній шанс у житті залишити про себе світлу й добру пам'ять. Однак прощається з монетою тоді, коли чує у церкві проповідь священника, а з неї дізнається про людей, які потерпають від голоду. Будь-яка допомога для них може бути рятівною. Важливо, що в цей час героїня не стала заможною, не має достатньо їжі та одягу, не відмовилась від думки зробити щасливою майбутню внучку. У ній перемагає ідея християнської терпимості та допомоги ближньому. Її душа знайшла спокій, коли разом із чоловіком кинула у карнавку монету, «на серці в неї стало і радісно, і весело, мов на великдень» [1, с. 113].

Присвята у цьому оповіданні та зміст твору є свідченням того, наскільки матір письменника – Гликерія Максимівна була люблячою та людяною матір'ю. Віддаючи і наділяючи ближніх своєю підтримкою та любов'ю, вона навчила сина підтримувати людей, ділитись тим, що маєш, і тим, що може врятувати ближнього. У цьому особлива естетика та культура поведінки, яку переживають і герої ранніх творів.

Оповідання «Ціпов'яз» близьке до фольклорної традиції та істини про добро і зло, яке супроводжує нас протягом життя. Цей поділ виникає в одній родині, де є двоє синів, кожен із яких знаходить підтримку батька та матері. Роман ходить до школи, здобуває освіту, має підтримку від учителя, що стане великим паном, у цьому його підтримує й батько. Семен дуже любив свою матір, стару Наумиху, знаходився під її впливом, бо знав, що «не хто, як мати, заступиться за його перед батьком, що вона справедлива й ніколи не гримне на безвинного, хоч ніколи й не подарує вини» [1, с. 119]. Як бачимо, поняття справедливості має місце у родинній традиції сім'ї і плекається матір'ю. По-різному складається доля дітей, але Роман на все життя залишається ближчим до матері. Між дітьми виникає ворожнеча, бо освічений син зневажає Семена, називає його ціпов'язом, засуджує за те, що не отримав освіту. Проте саме Семен став доброю й порядною людиною. У творі виникає чимало конфліктних ситуацій, але Роман виявляє ницість, жалюгідність та жадібність, за землю готовий продати душу й совість. Нехтує життям і здоров'ям брата й матері.

Образ матері у творі трагічний. Її називають старосвітською жінкою у селі, але вона «була тяжким ворогом того, хто калічив рідну мову, ламав прадідівські звичаї або пнувся в пани, намагаючись стати вищим за селянина» [1, с. 120]. М. Коцюбинський порушує тему рідної мови уже в ранній творчості. Носієм цієї ідеології є проста жінка Наумиха, яка на інтуїтивному рівні розуміє значення і важливість рідної мови у повсякденні. Жінка звинувачує чоловіка у тому, що він хоче занапастити синів, тому докладає зусиль, щоб елементи народної етнопедагогіки були у їхній родині нормою. Потішаючи Семена, вона оповідає казку про «Правду та кривду». Її трагедія у тому, що вона не змогла однаково впливати на синів, закласти в обох основи людяності й порядності.

Материнське серце не було спокійним від витівок Романа, вона бачила його підступність і жадібність ще з дитинства, інтуїція підказувала, що його заздрість сина знищить родину. Коли Роман підпалив будинок, згоріло все господарство, а разом із ним надія на краще. Наумиха була, «мов той слимак..., сховалась у власне горе й не сподівалась вже кращої днини...» [1, с. 141]. Хоча творові бракує ідейної та стилістичної вправності, письменник зумів передати трагедію матері, що залишилась на схилі років під відкритим небом, маючи двох дітей. Семен, шукаючи правди, втратив усе. Роман, займаючись шахрайством та злочинами, відсудив у брата і матері землю. Трагедія братовбивчої ворожнечі зруйнувала життя цілком.

Висновки. Отже, письменник демонструє глибоку повагу до жінки-матері, її ролі у вихованні та навчанні власних дітей, якщо навіть матеріальні можливості не достатньо стабільні. Жінки у ранній прозі Михайла Коцюбинського наділені розумом та інтелектом, чуттєвістю і вимогливістю, здатністю допомогти та підтримати рідну дитину у скрутний момент. За непоказною чи невиразною зовнішністю криється глибока і щира душа, здатна на відважні вчинки задля своїх дітей. Розповіді письменника про хворобу матерів призводять до висновків про те, наскільки діти здатні усвідомлено й відповідально підтримувати своїх матусь і чим завершується їх необачність чи неуважність.

Увага письменника до образу матері і її ролі у становленні дитини не зникне у творчості наступних десятиліть: оповідання, етюди, нариси «Для загального добра», «В путах шайтана», «Пе-коптьор», «Відьма», «Поєдинок», «Цвіт яблуні», «Сміх», «Що записано в книгу життя», «Подарунок на іменини», повісті «Fata morgana», «Тіні забутих

предків» є підтвердженням того, наскільки письменник був уважний до всіх деталей, що стосуються образу матері.

Список використаних джерел:

1. Коцюбинський М. Твори в семи томах. Т. 1. Повісті та оповідання (1884-1897). Київ : Наукова думка, 1973. 408 с.
2. Михеда С. Модерн d'Ukraine : особистість – мегатекст – поетика. Кіровоград : «Поліграф-Сервіс», 2013. 336 с.
3. Ткаченко В. Характер моделювання жіночих образів у прозовій спадщині Ганни Барвінок. Літератури світу : поетика, ментальність і духовність : збірник наукових праць. Вип. 7. / Головний редактор – доктор філологічних наук С.І. Ковпік. Кривий Ріг : «НВП Інтерсервіс», 2016. С. 190–197.
4. Чижевський Д. Нариси з історії філософії в Україні. Мюнхен, 1983. Видання друге. 175 с.
5. Шляхами Михайла Коцюбинського : Від Вінниці до Чернігова. Серія «Митці Поділля» : фотоальбом із елементами навчально-наочного посібника. Редколегія : Н. Лазаренко, А. Віннічук, В. Ткаченко. Житомир : видавничий дім «Бук-Друк», 2024. 108 с.

References:

1. Kotsiubynskyi M. Tvory v semy tomakh. T. 1. Povisti ta opovidannia (1884-1897). Kyiv : Naukova dumka, 1973. 408 s.
2. Mykheda S. Modern d'Ukraine : osobystist – mehatekst – poetyka. Kirovohrad : «Polihraf-Servis», 2013. 336 s.
3. Tkachenko V. Kharakter modeliuvannia zhinochykh obraziv u prozovii spadshchyni Hanny Barvinok. Literatury svitu : poetyka, mentalnist i dukhovnist : zbirnyk naukovykh prats. Vyp. 7. / Holovnyi redaktor – doktor filolohichnykh nauk S.I. Kovpik. Kryvyi Rih : «NVP Interservis», 2016. S. 190–197.
4. Chyzhevskyi D. Narysy z istorii filosofii v Ukraini. Miunkhen, 1983. Vydannia druhe. 175 s.
5. Shliakhamy Mykhaila Kotsiubynskoho : Vid Vinnytsi do Chernihova. Seriia «Myttsi Podillia» : fotoalbom iz elementamy navchalno-naochnoho posibnyka. Redkolehiia : N. Lazarenko, A. Vinnichuk, V. Tkachenko. Zhytomyr : vydavnychyi dim «Buk-Druk», 2024. 108 s.